

ตารางชีวิต

Life prison

รศ.ดร.ประพันธ์ เศวตนันท์

ตาราง แปลว่า ที่คุมขังนักโทษ ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง เมื่อถูกจับได้ ก็จะต้องถูก กักขังในคุก และถูกปล่อยตัวเมื่อพ้นโทษแล้ว ตารางเป็นที่กักขังมนุษย์ทางกาย หรือเรียกได้ว่า กักขังได้แต่ **รูป** เพราะเจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่สามารถควบคุมความคิดของมนุษย์ที่ถูกกักขังคนใดได้เลย ส่วนตารางชีวิตเป็นที่คุมขังมนุษย์ทางใจ หรือเป็นที่กักขัง **นาม** ซึ่งผู้ที่ถูกกักขังเป็นผู้สร้าง กำแพงคุกด้วยตัวเอง สร้างพันธนาการแห่งชีวิตด้วยความสมัครใจ และในวาระที่ต่างกันไปก็อาจ เรียกร่องหาอิสรภาพให้แก่ตนเอง ทั้งๆ ที่ตนเป็นผู้สร้างตารางให้แก่ชีวิตตนเองทั้งสิ้น เมื่อตารางชีวิตกักขังนามได้ รูปก็ถูกกักขังพร้อมกันไปด้วย เป็นการกักขังที่สมบูรณ์แบบ ยิ่งกว่าตารางที่คุมขังนักโทษของบ้านเมืองดังกล่าว

เริ่มตั้งแต่เกิดจนตายในมนุษยภูมิ เราได้สร้างความผูกพันระหว่างกันในรอบคร้ว มีพ่อ แม่ ลูก เมื่อแต่งงานออกเรือน เท่ากับเราได้สร้างพันธนาการให้แก่ชีวิตเพิ่มมากขึ้น เราได้สำคัญผิด ไปว่า ความผูกพันในรอบคร้วเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิต เพราะแท้ที่จริงความผูกพันใน รอบคร้วที่มากขึ้นต่างหาก ที่ทำให้เรามีชีวิตที่ไม่มั่นคงมากขึ้น ทั้งความมั่นคงของรูปและนาม ใน ด้านรูปธรรม เมื่อมีความผูกพันระหว่างกันมากขึ้น เราก็จะมีภาระและความรักผิดชอบต้องเลี้ยงดู มากเป็นเงาตามตัว ในด้านนามธรรม คำว่า **ของเรา** ยังมีมากเพียงใด ทุกข์ทางใจที่เกิดขึ้นแก่เราก็ ยิ่งมีมากขึ้นเพียงนั้น ความสัมพันธ์ในรอบคร้วจึงเป็นตารางชีวิตแห่งแรกที่เราถูกกักขังโดยเราไม่ ทันรู้ตัว

เมื่อเราได้ทำงานหาเลี้ยงชีพ ตัณหากก็ได้เข้าครอบงำชีวิตมากขึ้น เพราะธรรมชาติของ มนุษย์ไม่เคยรู้จักคำว่า **พอ** ได้อย่างหนึ่งแล้ว ก็ต้องการอีกอย่างหนึ่งเสมอไป อันได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ที่ต่างคนต่างต้องการอย่างไม่ขาดสาย ชีวิตจึงเป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา ลองนึกสภาพ เวลาเราไปจ่ายหาซื้อของที่ตลาด ยิ่งเราซื้อ มากเพียงใด เราก็ต้องถือมากเพียงนั้น และยิ่งถือมาก เท่าไร ก็หนักมากขึ้นเท่านั้น และเมื่อมีมากเท่าไร ก็ยิ่งเดินยากขึ้นเพียงนั้นเช่นกัน เพราะต้องคอย ระวังมิให้ของที่มียกหล่นเสียหาย เวลามาถึงบ้านเราก็บ่นว่าเหนื่อย ถ้ามองตัวเองว่า ที่เราแบกของ กลับบ้านทั้งหมดนั้น ที่จำเป็นแก่ชีวิตเราจริงๆ มีสักเท่าไร การแสวงหาลาภ ยศ สรรเสริญ และสุข จึงเป็นตารางชีวิตแห่งที่สองของมนุษย์

ความคิดที่ว่า ลาก ยศ สรรเสริญ และสุขวิปลาสต่างๆ เป็นของดี เป็นของเที่ยง ทำให้เราหลงยึดติดในกามคุณทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จนถอนตัวออกได้ยาก เท่ากับว่าภายใต้ตารางชีวิตที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมานั้น มนุษย์ได้ผูกโซ่ตรวนให้แก่ชีวิตตนเองไว้พร้อมกันไปด้วย เมื่อได้แสวงหามาก และได้มากขึ้นเท่าไร ความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้มีความสำคัญก็มากขึ้น มานะกิเลสก็เกิดขึ้น คิดเอาเองว่า ตัวเองนั้นเหนือกว่าคนอื่น การกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเราหรือของเรา จึงต้องมีความระมัดระวังไม่ให้เหมือนใครๆ พยายามให้วิถีชีวิตแตกต่างจากผู้คนทั่วไป **มานะ** จึงเป็นตารางชีวิตที่แข็งแกร่งที่สุดของมนุษยชาติ ผู้ใดแม้ได้สร้างขึ้นมาแล้ว ไม่มีวันหลุดออกไปจากกรงขังนี้ได้ง่าย ๆ ยกเว้นบุคคลประเภทเดียว คือ พระอรหันต์เท่านั้น มานะทำให้เกิดวิวัฒนาการในสิ่งที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมของชนเผ่าพันธุ์ต่างๆ ในโลก ต่างคนต่างสร้างความรู้สึกว่าฉันนั้นไม่เหมือนเธอ คุณต่ำกว่าฉัน ฐานะแห่งความเป็นนายเป็นบ่าว เป็นเจ้าเป็นนายได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาทีละน้อย จนเกิดชนชั้นต่างๆ ขึ้นมาในภายหลัง มานะจึงเป็นตารางชีวิตที่พันนาการมนุษย์ด้วยโซ่ตรวนที่หนักที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับตารางประเภทอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด

เมื่อโลกมีความเจริญมากขึ้นเท่าไร ตารางชีวิตก็มีจำนวนมากขึ้น และหนาแน่นขึ้นเพียงนั้น ทุกคนลองคิดดูเองว่า ในปัจจุบันนี้ พวกเรามีความเป็นอิสระมากน้อยเพียงใด เราสามารถทำอะไรได้ตามใจชอบหรือไม่ ทำผิดไปจากที่เคยทำได้หรือไม่ โลกสมมติต่างๆ เหล่านี้ที่จริงก็ล้วนเป็นสิ่งที่เราได้ร่วมกันสร้างขึ้นเอง และที่น่าแปลกคือ ไม่ว่าใครก็ไม่สามารถหนีออกไปจากกรงขังแห่งชีวิตนี้ได้เลย ตราบเท่าที่ทุกคนยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่รู้จักจบสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกข์ทั้งหลายที่เข้ามาในชีวิต ล้วนเกิดจากการมีชีวิตอยู่ในตารางชีวิตทั้งสิ้น เช่น ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจ ไม่ได้สิ่งที่หวัง พลัดพรากจากสิ่งที่รักใคร่ เป็นต้น แม้กระทั่งการออกบวชเป็นพระ หรือการปฏิบัติธรรมก็หนีไม่พ้นไปจากตารางแห่งชีวิต เพราะพระสงฆ์ก็อาจสำคัญผิดและผูกพันตัวเองไว้กับ**สีลัพพตปรามาส** ได้แก่ การมีอุปาทานยึดมั่นถือมั่นในศีลบางข้อว่าเป็นทางพ้นทุกข์ได้ เช่น เห็นว่าข้อห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์จะสมบูรณ์ได้ ต่อเมื่อมนุษย์ทุกคนต้องยกเว้นไม่กินเนื้อสัตว์โดยเด็ดขาด ยึดมั่นถือมั่นมากก็เกิด **อภิขณา โทมนัส** สลับกันไป การปฏิบัติธรรมก็ยอมไม่ก้าวหน้า แม้ตัวสภาวะทุกข์อันได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ อันเป็นทุกข์ประจำก็เกิดจากตารางชีวิตที่เป็นผลจากการเกิด ถ้าไม่มีการเกิด ตารางชีวิตไม่ว่าประเภทใดก็เกิดขึ้นแก่เราไม่ได้

การหนีพ้นจากตารางชีวิตสามารถทำได้ โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จนตนเองสามารถรู้แจ้งว่า ทุกสิ่งในโลกล้วนเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป หากควรยึดมั่นถือมั่นไม่ทุกอย่างในโลกล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีใครบังคับบัญชาได้ ทุกอย่างย่อมมีการเสื่อมสลายผู้ฟังไปตามกาล สัตว์โลกทั้งหลายต่างมีกรรมเป็นของตน ผู้ใดรู้แจ้งในธรรมชาติของชีวิต ผู้นั้นจึงสามารถหนีพ้นจากตารางชีวิตได้

“ผลานิสงส์ที่ท่านผู้อ่านพึงได้รับจากบทความนี้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยทำให้ท่านมีความมั่นคงในความคิดทั้งปวง ทั้งมีกำลังแห่งสติและปัญญาที่สามารถหนีพ้นจากสังโยชน์ทั้งหมดด้วยเทอญ”

ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารชีวิต อภิธรรมมูลนิธิ เล่มที่ 196 ปีที่ 33 ประจำเดือนกันยายน-ตุลาคม 2533